

MARIA BILȚIU,¹ ROMÂNIA

Cuvinte-cheie: poveste, snoavă, Păcală, legendă, baladă, folclor, umor.

Scriitorul Petre Dulfu și influența literaturii populare asupra operei sale

Rezumat

Articolul nostru este axat pe opera scriitorului Petre Dulfu de inspirație folclorică. La început am reprodus o scurtă caracterizare a satului său natal, în forma patriarhală, ca și în timpul vieții poetului.

Am făcut referire asupra influenței vieții petrecute la țară în opera sa.

Partea de investigație o constituie genurile și speciile folclorice care i-au inspirat opera: povestea, snoava, legenda.

Ne-am oprit mai pe larg asupra „Isprăvilor lui Păcală”, opera lui de căpătâi, plină de isprăvi, peripeții, glume, poante din care respiră umorul sănătos. Am făcut referiri și la volumul de inspirație folclorică *Doine și lăcrămioare*, care i-a „deșteptat imaginațiunea creativă”.

¹ Bibliotecar, Baia Mare.

Keywords: story, anecdote, Păcală, legend, ballad, folklore, humour.

Petre Dulfu and the Influence of Folk Literature on his Work

Summary

The article emphasizes the folklore-inspired work of the poet Petre Dulfu. At first, I reproduced a brief description of his native village, in the patriarchal form, as during the poet's lifetime.

I alluded to the influence that country life had on his work.

The investigation part of the study consists of folk genres and species that inspired his work: the short story, snoavă (the anecdote), and the legend.

We dwelled more on "Păcală's Exploits", his masterful work, full of stunts, adventures, mishaps, and jokes from which healthy humour breathes. I also referred to the volume of folk inspiration "Doine și lăcrămioare", which "revived his creative imagination".

Scriitorul Petre Dulfu și influența literaturii populare asupra operei sale

Parcă îl aud pe scriitorul nostru îndrăgit șoptind de undeva de foarte departe, ca prin vis: Mi-aduc aminte. Cum aș putea uita / Someșul, ... Tohatul, satul meu natal? (*Petre Dulfu, azi e cu noi!*). Aceste două toponime sunt cu vrednicie păstrate în paginile de istorie literară.

Iată, cum a descris jurnalistul Gheorghe Crișan localitatea Tohat, din primele decenii ale secolului al XX-lea, în studiul *Petre Dulfu și satul său natal*, prezentare care se apropia de imaginea satului din anii când s-a născut scriitorul: „Câteva zeci de case înșiruite de-a lungul drumului și alte câteva de o parte și de alta celor patru-cinci ulicioare mărginașe. Acoperișuri ascuțite din paie sau tulpini de floarea soarelui adăpostesc o tindă cu *băbătie* și o cameră de locuit, cu pământ pe jos. În curte câte un șopron și – la cei mai înstăriți – câte un coteț. Cele mai multe făcute din nuiele de răchită ca și gardurile, ca și unele ustensile din gospodărie, șesul Someșului fiind patria nuielelor.” (Crișan, 1973: 99-100).

Pe vremea aceea, pentru o zi de muncă oamenii primeau ca plată „o cupă de bob, plantă care nu se mai cultivă” în satul Tohat. Bobul se putea mânca crud sau se cocea ori se făcea fiertură, fără niciun adaos, bobul, alături de fasole și mazăre, fiind aliment de bază în pregătirea mâncărilor țărănești.

În această realitate dureroasă au trăit părinții scriitorului, Chifor și Gafia, „țărani înstăriți, ... pomeniți de bătrâni ca model de hărnicie și austeritate”, trăsături moștenite de majoritatea descendenților familiei, dovedind dragostea deplină față de limba și obiceiurile strămoșești, față de oamenii satului în care au trăit. Limba părinților i-a fost elevului Petre Dulfu „merinde pe drumul lung ce l-a străbătut la școala maghiară”.

Aidoma lui Nică din Humuleștii Neamțului, din Țara Moldovei, îl revedem pe copilul Petre „hoinărind pe cărările din porumbul mai înalt decât el, ori venind acasă, în serile de vară, tolănit pe fânul din căruța trasă de boii ce rumegau molcom. Alteori pe prundul Someșului, scaldându-se și zbenguindu-se alături de ceilalți copii, la danțul duminical între flăcăi și fete cu busuioc pe spăcel. În serile friguroase de toamnă la desfăcatul porumbului și îmblătitul florii soarelui în șura lor mare, luminată de șterțul care arunca pe pereți umbre fantastice, ilustrând cu ele basmele și glumele ce nu mai conțineau până spre miezul nopții.” (Crișan, 1973: 101).

Putea oare pieri din sufletul și mintea scriitorului de mai târziu „... comoara firească, necăutată, care altădată îi legănase și lui copilăria la Tohat?": „O, depănători maiestri ai poveștilor străbune/ Cu Ilene Cosânzene și cu Feți viteji minune!/ Câte ori copilăria-mi lângă vatra încălzită,/ Nu stătea să vă asculte seri întregi neadormită!”

Nu, niciodată n-a putut să uite această uimitoare zestre populară, folclorică, dobândită de la bunii săi părinți. „Toate acestea le-a luat cu el Petre Dulfu ca un bagaj de preț și nu s-a mai despărțit... de ele.” Mai știm tot din paginile dedicate vieții poetului că, deseori, Petre Dulfu venea de la București în satul său, singur sau uneori cu întreaga sa

familie, ignorând greutățile impuse de condițiile istorice ale timpului.

Petre Dulfu a învățat carte românească de la unchiul său după mamă Grigore Bran, care îi aprecia mult inteligența și dragostea de carte, insistând pe lângă părinții copilului să fie trimis la școală.

Bogata limbă română are un efect benefic asupra lui, împrejurările vieții fiindu-i favorabile. În clasa a IV-a gimnazială intră într-o societate care avea o bibliotecă cu cărți românești, din care a citit tot ce a găsit acolo, plăcându-i în mod deosebit volumul *Doine și lăcrămioare*, versuri marcate puternic de influența binefăcătoare a literaturii populare, a poetului moldovean Vasile Alecsandri, care-i „deșteptară imaginațiunea poetică”. Lectura, apoi climatul cultural și activitatea intensă de la Școala Normală a *Societății pentru învățătura poporului român* l-au ajutat pe Petre Dulfu să lase în urma sa o considerabilă și neuitată moștenire literară și nu numai. După plecarea la Cluj, activitatea sa literară se îmbogățește continuu, colaborând la revistele *Familia*, *Șezătoarea* și *Cărțile săteanului român*, iar odată cu mutarea sa la București activitatea i s-a îmbogățit mereu cu alte și alte scrieri de căpătâi pentru creația sa de inspirație folclorică: *Isprăvile lui Păcală*, *Povestea lui Făt-Frumos* sau *Gruia lui Novac*. Cărțile sale se citeau în șezători. Între anii 1936-1940, scriitorul își publică în mod permanent multe din scrierile sale în ziarul *Cronica* și revista *Cronica literară*, creații care au fost mai apoi cuprinse în volumele editate.

Prin anul 1925, un învățător „cercetase cele mai citite și mai cunoscute cărți, care au rămas în memoria oamenilor, și constată că Petre Dulfu se afla pe primul loc între cei mai populari și mai accesibili scriitori!” Afirmația o aflăm în studiul *Petre Dulfu și literatura pentru copii* semnat de Petre Pușcașu și Tănase Filip. (Pușcașu, Filip, 1973: 83).

Petre Dulfu a cules și a prelucrat în versuri basme populare. *Princesa fermecată*, poveste în versuri, 1887, a fost debutul editorial, dar consacrarea i-a adus-o volumul *Isprăvile lui Păcală: epopée populară în 24 de cânturi*, 1894, care a fost considerată de criticul și istoricul literar George Călinescu în compendiul *Istoria literaturii române* „carte de humor sănătos, căci autorul, adânc cunoscător al graiului românesc, al vieții, obiceiurilor și istețimii ce caracterizează figurile populare, ne-a dat un Păcală, un erou îndrăgit, om din clasa celor de jos, lipsit de lăcomie și cinstit, ca el la gard prostia cine mai știa s-o lege?”

Această creație poetică l-a făcut pe scriitor unul dintre cei mai populari autori dintre anii 1885-1940. În raportul prezentat Academiei Române, când i-a fost acordat *Premiul Ion Heliade Rădulescu*, A. Naum caracteriza *Isprăvile ...* ca având „versul corect, limba curată, cum se vorbește în adevăr la țară, fără nici o afectare”, apreciere consemnată în paginile revistei *Familia*, de la Oradea, ianuarie, 1895, după un an de la apariția cărții.

Păcală „năzdrăvanul din născare” ne cheamă, ne invită la plăcuta petrecere a vieții: „Câți grăiți aceeași limbă, dragi români din lumea toată!/ Ce ne-am face tot cu amaruri, dacă n-ar mai fi pe lume/ Și câte-o poveste plină de-nveselitoare glume?”

De când Păcală l-a întâlnit, în drum, pe boierul bogat și l-a păcălit pe cinste, cum spune snoava populară, ne-a rămas un bun și vechi prieten, plimbându-se dintr-o latură în cealaltă a ținuturilor românești.

Păcală, faimosul personaj al lui Petre Dulfu, a fost un norocos: „Și-a rămas din ziua

aceea singur el stăpân pe vacă”, ba bogat, ba sărac, hoinar prin lumea largă, niciodată păcălit, când cu caprele popii, când cioban la oi, ba cu boii lui cei zdraveni, Zorilă și Murgilă, pe la „Cuibul urșilor”, tocmai în fundul codrului, a ajuns chiar și pe la „Moara dracilor” de soi.

Dar Păcală a stat „față-n față cu al lumii Ziditor, cu barbă albă, ca omătul cel curat” și primește de la Domnul care „râse cu plăcere” fluierul zărit într-un colț al împărăției cerești, zăpăcind toată suflarea pământului cu cântecul lui vrăjit.

El trăiește din plin bucuriile tinereții „Dulce este-n tinerețe, scumpă-i viața de flăcău./ Ca o pasăre prin crânguri să trăiești de capul tău”, dar ca tot omul ajunge așezat la casa lui, cu nevastă „... toată seara bosumflată!” Apoi scăpând de femeia neînduplecată, „a umblat Păcală iarăși, nu știu cât... prin cele sate:/ De-ale lui isprăvi în cale-i săvârșind nenumărate” până când mai într-o vreme „L-apucase dor de vatra de atâta timp uitată”.

După atâta timp de la apariția primei ediții a *Isprăvilor lui Păcală*, acest personaj hălăduiește sprinten prin sufletele și mințile noastre. Parcă-ți vine să-l strigi: „-Măi Păcală, unde ești?/ Nu vrei să mai șuguiеști?!”

Aceeași ușurință de a scrie basme, povești în versuri cu o armonie a cuvintelor nemaipomenită, se remarcă și în redarea întâmplărilor din *Legenda țiganilor: din popor pentru popor, Snoave, Cântece și povești, Gruia lui Novac: epopee, Povestea lui Făt – Frumos, Ion Săracul: povestire, Zâna Florilor: poveste în versuri, Din lumea satelor: culegere de strigături, de cântece glumețe și de snoave, Povestea rândunelei sau Soarele și luna (După cântecele bătrânești ale poporului român).*

Povestea lui Făt-Frumos, pe lângă talentul său creativ, apropiindu-l de marele povestitor humuleștean Ion Creangă, dă dovadă de un inventiv spirit prin prelucrarea basmului cu același nume, respectând toate secvențele din desfășurarea evenimentelor narrative, o bogată fantezie în lupta cu balaurul sau cu piticul Statu-Palmă-Barbă-Cot. Poveștile *Ion Săracul, Legenda țiganilor, Odinioară, Zâna Florilor* împletesc în desfășurarea momentelor credințe și obiceiuri ale poporului, înnobilate de frumusețea limbii române.

Nu numai poveștile cu Feți Frumoși și Ilene Cosânzene îl impresionaseră pe Petre Dulfu, la vârsta copilăriei, dar el păstrase în sufletul său și, mai ales, în memoria lui amintiri ale sătenilor tohătani despre faptele lor de vitejie, săvârșite cu bravură. Doar trecuse mai bine de un secol și jumătate de când eroul nostru legendar al Maramureșului, haiducul Pinteza Viteazul cu ceata sa colindase pădurile Cheliștei. Faptele viteazului Pinteza povestite din generație în generație au încălzit și imaginația tânărului Dulfu. Astfel poetului, din comorile populare, multe balade i-au oferit motive de inspirație pentru creația sa, preluându-l pe *Gruia lui Novac*, cu motive din baladele populare, un poem în versuri, care succesiv povestește faptele de eroism, el fiind un prototip al românilor viteji în luptele cu turcii cotropitori. Viteazul Gruia înzestrat cu puteri greu de învins de adversari când a fost prins, legându-l fedeleș de un tei „cu frunza lată/ Și cu umbra răsfirată/ ... De la umeri până jos”, cu o frânghie de mătase, împletită în șase, numai „doar s-a-ntins odată,/ Și s-a rupt frânghia toată./ Iar pe turcu-ncremenit,/ Jos, c-o palmă l-a trântit.” Chiar și în fața sultanului, eroul nostru se poartă semeț. Victor Crăciun așeza această scriere între baladă și snoava populară.

Nu este produsul imaginației creative a scriitorului Petre Dulfu și se bazează pe inspirația din producțiile populare culese de către folcloriști. Opera sa are un caracter popular pentru că prin ea se deslușesc ideile și aspirațiile omului din popor. (Bilțiu, 1973: 305). Faima i-a rămas peste veacuri, meritându-și cu prisosință pomenirea numelui alături de Brâncoveanu, Corbea, Pinteza Viteazul, Iancu Jianu, Bujor, Toma Alimoș și alții.

Năzuind „spre tot ce este bun și frumos” în lumea aceasta, Petre Dulfu a reușit să convingă, prin tot ce a creat, că „iată ce poate face mintea omenească ajutată de lumina binefăcătoare a învățaturii” și înțelepciunii omului din popor.

Prin operă, „scrieri fermecătoare și pline de idei sănătoase, cântăreț al vitejiei străbune, prevestitor al împlinirii idealului național și mai ales, fericit creator al figurii pline de vrajă a istețului erou Păcală”, Petre Dulfu va dăinui prin cărțile sale care rămân cărți nemuritoare.

Scriitorul Petre Dulfu rătăcește demult prin spațiile eterice ale universului, plutind pe aripi de vis, dar noi îl simțim tot aproape la întâlnirile cu Păcală, personajul său nemuritor, chiar după aproape șapte decenii de la dispariția sa pământească.

Bibliografie

Bilțiu, Pamfil, *Petre, Dulfu. Scrieri*, București, Editura Minerva, 1971. Recenzie în: *Studii și articole*, vol. II, Baia Mare, 1973.

Crișan, Gheorghe, *Petre Dulfu și satul său natal*, în: *Studii și articole*, vol. II, Baia Mare, 1973.

Pușcașu, Petre, Filip, Tănase, *Petre Dulfu și literatura pentru copii*, în: *Studii și articole*, vol. II, Baia Mare, 1973.